

Кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка
(м. Дрогобич, Україна) E-mail: ipalasevich@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОЦІННО-КОНТРОЛЬНИХ ДІЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У НАВЧАЛЬНО-МОВЛЕННЄВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито сутність оцінно-контрольних дій старших дошкільників у навчально-мовленнєвій діяльності, що передбачають усвідомлене регулювання дітьми власних висловлювань з метою запобігання мовленнєвим помилкам, їх констатації та виправлення, а також відповідність їхнього мовлення літературним нормам (фонетичним, лексичним, граматичним тощо); проаналізовано специфіку поетапного формування оцінно-контрольних дій старших дошкільників у навчально-мовленнєвій діяльності; акцентовано на важливості систематичного вироблення у них навичок контролю й оцінювання, що сприятиме успішній підготовці дітей до школи, розвитку правильного й чистого мовлення.

Мета роботи. Обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування оцінно-контрольних дій старших дошкільників у навчально-мовленнєвій діяльності.

Методологія. Аналіз і синтез, систематизація та узагальнення теоретико-методичних даних, представлених у науковій літературі.

Наукова новизна. У статті акцентується увага на особливостях формування оцінно-контрольних дій старших дошкільників у навчально-мовленнєвій діяльності, обґрунтовуються організаційно-педагогічні умови ефективного перебігу означених процесів в умовах закладу дошкільної освіти.

Висновки. Доведено, що у дітей старшого дошкільного віку є потенційні можливості для оволодіння основними компонентами навчально-мовленнєвої діяльності – діями оцінки й контролю. У старшому дошкільному віці діти оволодівають правильною вимовою всіх звуків рідної мови, а це, зі свого боку, прискорює засвоєння дій оцінки й контролю у фонетичній сфері; усе повніше відображають у мовленні позитивну динаміку кількісних і якісних змін; удосконалюють його граматичну правильність, прагнення до точного вживання граматичних форм, що зокрема проявляється у критичному ставленні до мовленнєвих висловлювань (як власних, так й інших людей). Саме у старших дошкільників розвивається інтелектуальна функція мовлення, що є основою формування прогностувальних і попереджувальних контрольних дій.

Формування у дітей старшого дошкільного віку усвідомленого ставлення до мовлення, елементів його адекватної оцінки й контролю є актуальним завданням, розв'язання якого уможливить наступність двох початкових ланок освіти – закладу дошкільної освіти й початкової школи.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, мовленнєвий розвиток, оцінно-контрольні дії, навчально-мовленнєва діяльність.

Постановка проблеми. Актуальність своєчасного мовленнєвого розвитку в дошкільному віці визначається потребою створення оптимальних умов для становлення дитини як активного, ініціативного мовця, який вільно і творчо використовує мову в різних ситуаціях спілкування, володіє розвинутими комунікативно-мовленнєвими здібностями, достатнім рівнем розвитку рідного мовлення.

Одним зі стрижневих завдань мовленнєвого розвитку вихованців закладу дошкільної освіти є оволодіння літературними нормами рідної мови, що сприяє становленню мовної особистості вже на етапі дошкільного навчання. З огляду на це важливого значення набуває своєчасне й систематичне коригування помилок у мовленні дітей, вироблення у них уміння оцінювати й контролювати свої висловлювання. Без цих навичок неможливе засвоєння дітьми елементарних лінгвістичних знань, формування відповідних мовленнєвих умінь, а також їх активне практичне використання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування оцінно-контрольних дій у навчально-мовленнєвій діяльності дітей дошкільного віку активно досліджується численними науковцями: лінгвістами, лінгводидактами, дефектологами, методистами (Є. Архипова, А. Богуш [1–4], Н. Гавриш [4], Л. Калмикова, К. Крутій, О. Монке [5], Ю. Рибцун, Н. Савінова [7], С. Тищенко, О. Усова, С. Цейтлін та ін.). Усі вони наголошують, що оцінювання й контроль у мовленнєвій діяльності доступні старшим дошкільникам. Власне в цьому віці у мовленні дітей увиразнюються такі якісні новоутворення, як оволодіння правильною вимовою всіх звуків рідної мови, здатність до звукового аналізу слів, кількісне збагачення лексикону до 3500–4000 одиниць, удосконалення граматичної правильності мовлення, прагнення до точного вживання граматичних форм, що зокрема проявляється у критичному ставленні до висловлювань (як власних, так і інших людей) [1–4].

Перелічені досягнення в мовленнєвому розвитку дітей старшого дошкільного віку сприяють формуванню оцінно-контрольних дій, спрямованих на виявлення й виправлення помилок у звуковимові, лексичній і граматичній правильності висловлювань, побудові їх зв'язних діалогічних та монологічних різновидів, а згодом стануть міцним підґрунтям для подальшого успішного навчання у школі.

Усвідомлення значущості окресленої проблеми визначило вибір теми пропонованої статті, метою якої є обґрунтування організаційно-педагогічних умов формуванню оцінно-контрольних дій старших дошкільників у навчально-мовленнєвій діяльності.

Методологія. Аналіз і синтез, систематизація та узагальнення теоретико-методичних даних, представлених у науковій літературі.

Наукова новизна. У статті акцентується увага на особливостях формування оцінно-контрольних дій старших дошкільників у навчально-мовленнєвій діяльності, обґрунтовуються організаційно-педагогічні умови ефективного перебігу означених процесів в умовах закладу дошкільної освіти.

Результати дослідження. Для вивчення означеної проблеми на практиці ми провели дослідження на базі закладу дошкільної освіти № 24 «Смерічка» м. Дрогобич Львівської області, метою якого було вивчення особливостей формування оцінно-контрольних дій старших дошкільників у навчально-мовленнєвій діяльності.

Упродовж індивідуальних бесід з дітьми нами з'ясовано, що старші дошкільники намагаються аналізувати власне мовлення, і насамперед – його звуковий аспект. Вони помічають неправильну вимову звуків, їх пропуск чи заміну у мовленні однолітків, критично ставляться до позамовних (міміки, жестів) та інтонаційних (сили голосу, дикції, темпу мовлення, уміння робити паузи тощо) засобів виразності. Однак в ситуаціях нестимульованого вихователем міжособистісного спілкування навіть у дітей шостого року життя виникають значні труднощі щодо формування вмінь контролювати й оцінювати мовленнєві висловлювання.

Так, дітям пропонувалась інструкція такого змісту: «Скоро у нашому садочку буде свято – День Матері. До нас завітають ваші рідні, друзі, гості. Всі діти готуватимуть своїм матусям листівки, братимуть активну участь у нашому святі. Як ти вважаєш, кому можна доручити: а) продекламувати вірш про маму(чому?); б) скласти розповідь / казку про матусю (чому?)».

Зазначимо, що вибір кращих декламаторів для свята стимулював дітей до аналізу власних мовленнєвих здібностей, а також здібностей однолітків. Вони пригадували, хто і як читає вірші, оповідає казки чи складає розповіді, що сприяло критичному ставленню дітей до результатів власної мовленнєвої діяльності. Але в оцінках багатьох дітей переважали загальні мотивування; часто вони зазначали, скільки саме віршів і казок знає дитина, скільки разів виступала на святах і розвагах тощо. У мотивуваннях дітей простежувався і вплив оцінки вихователя: дошкільники говорили про те, яким дітям найчастіше доручають відповідальні ролі, хто найкраще декламує, розповідає вірші, казки.

Спостерігалися й суб'єктивні мотивування, де діти висловлювали бажання взяти участь у святі. Незважаючи на сформованість власних комунікативно-мовленнєвих здібностей, заявляли, що вони хочуть бути активними учасниками свята, щоб їм аплодували діти, батьки та гості.

Аналіз індивідуальних бесід з дітьми засвідчив, що оцінки навчально-мовленнєвої діяльності старших дошкільників переважно нечітко аргументовані, часто суб'єктивні і співвідносяться з оцінкою дорослого.

Наступним завданням для дітей було складання розповіді за опорними словами. Дошкільникам було запропоновано інструкцію, акцентувалось, щоб усі запропоновані слова були використані у розповіді, щоб діти не допускали помилок, розповідали послідовно, без пауз. Після цього їм пропонувалось оцінити розповідь фішками, сказати, чи всі слова було використано, чи не роблять вони помилок.

Аналіз дитячих розповідей засвідчив, що старші дошкільники часто пропускають опорні слова, замінюють їх іншими, інколи неправильно будують речення, допускають граматичні й фонетичні помилки. В окремих випадках пояснення вибору фішки діти зводять лише до оцінювання інтонаційних засобів виразності.

Під час взаємооцінювання дошкільники виступали у ролі вихователя. Їх ознайомлювали з інструкцією виконання завдання, пропонували прослуховувати розповідь товариша, виправити його помилки й оцінити відповідною фішкою. Більшість старших дошкільників оцінили розповіді свого товариша найвищою оцінкою – синьою фішкою, не помічаючи граматичних помилок. Лише окремі з них

визначили по одній помилці – пропуск опорного слова і його заміну іншим. Діти насамперед звертали увагу на те, щоб розповідь була повною, але не на граматичну чи фонетичну правильність мовлення. Мовленнєві помилки часто залишалися непоміченими.

Метою наступного завдання було з'ясувати, чи уміють діти планувати мовленнєву діяльність і на цій основі оцінювати результати власної діяльності. Нами було запропоновано скласти план розповіді на тему «Свято Миколая у нашому садочку». Після попередньої бесіди дітям давалась інструкція: «Потрібно скласти розповідь на тему «Свято Миколая у нашому садочку». Подумай, будь ласка, про що ти говоритимеш спочатку, що є головним у твоїй розповіді, чим ти її завершиш. Поділи власну розповідь на частини і до кожної з них придумай назву. Потім розповідатимеш».

Аналіз дитячих розповідей засвідчив, що частина дітей не дотримувались інструкції й одразу починали розповідати про свято у дитячому садку, їхні розповіді часто були й ситуативними, з паузами, поверненнями до сказаного. Деякі з них тільки перелічили, про що розповідатимуть; при складанні розповіді забували дотримуватися плану, також не змогли правильно оцінити, чи відповідає їхня розповідь складеному плану. Однак більшість намагалися виконувати завдання самостійно, не порушуючи послідовності викладу. У такому випадку план розповіді був зразком порівняння й зіставлення запропонованого способу дій із його результатом. Проте поступово їхні розповіді ставали логічнішими, послідовнішими, без вказівки діти поверталися до пропущених змістових одиниць розповіді, просили дозволу щодо повторного виконання завдання.

Систематичне спостереження за діяльністю й поведінкою дітей на заняттях з розвитку мовлення показали, що вони почали більш критично ставитися до власних мовленнєвих висловлювань та мовлення однолітків. Нестимульовані оцінно-контрольні дії старших дошкільників стали основою цілеспрямованого формування навичок контролю й оцінювання власної мовленнєвої діяльності (самооцінка і самоконтроль) й діяльності однолітків (взаємооцінка і взаємоконтроль); розвинутого мовного чуття, яке допомагає їм успішніше користуватися мовленням, виправляти помилки не лише свої, а й товаришів.

А. Богуш зазначає, що спонукання дітей до взаємооцінювання мовленнєвих висловлювань на заняттях з розвитку мовлення привчає їх бути уважними до словесної інструкції вихователя, запам'ятовувати завдання, літературні тексти, розповіді, усвідомлювати їх зміст. Формування в дітей здатності оцінювати відповіді товаришів сприяє і розвитку уміння наперед обдумувати свою відповідь, складати її план [3, 3]. Невміння дітьми оцінювати мовленнєві відповіді своїх товаришів науковець пояснює недостатньою виховною роботою в цілому, тим, що вихователі самі глибоко не аналізують відповіді дітей, не дають правильної мотивації «позитивних» і «негативних» відповідей. Тому, оцінюючи кожную відповідь дитини, вихователь повинен її аналізувати, зазначаючи, чи граматично правильно побудоване речення, чи послідовний виклад, яка сила голосу, темп мовлення, чи самостійна думка тощо [3, 7].

Констатовано, що формування оцінно-контрольних дій у навчально-мовленнєвій діяльності залежить від рівня мовленнєвого розвитку дітей. Засвоєння правильної вимови усіх звуків рідної мови, лексичних і граматичних форм, синтаксичних конструкцій підвищує адекватність оцінно-контрольних дій, активізує їх вживання в активній мовленнєвій практиці. Натомість бідність лексики дітей, наявність помилок у їхньому мовленні гальмують формування дій контролю, підвищують неадекватність оцінних дій.

Формування дій оцінки і контролю у мовленнєвої діяльності залежить також від ступеня складності запропонованого для контролю мовленнєвого завдання. Так, диференційовані (наприклад, виправлення тільки фонетичних помилок у деяких ізольованих словах або граматичних – в окремих реченнях поза зв'язним текстом) підвищують кількісну та якісну характеристику оцінно-контрольних дій дітей. Здійснення контролю за умов безперервного мовленнєвого висловлювання у розповіді дитини (якщо ставиться завдання одночасно помітити і виправити фонетичні і граматичні помилки) часто недоступне для дошкільників. Дитина поза спеціальним навчанням не помічає припущених помилок у мовленнєвому контексті або ж відзначає тільки деякі мовленнєві негаразди, найчастіше пов'язані з емоційним аспектом сприймання мовленнєвого висловлювання. Отож, дітям простіше здійснити констатувальний контроль, ніж коригувальний. Так, за умов стимулювання контрольних дій, старші дошкільники у першу чергу помічають пропуски опорних слів та їх словозаміну, можуть зазначити наявність окремих змістових помилок і неточностей. Граматичних, фонетичних та синтаксичних помилок вони не помічають. Поставлені в умови контролю й оцінювання зв'язного висловлювання, діти звертають увагу на зовнішнє його оформлення та увіразнювальні засоби – інтонацію, силу голосу, темп мовлення.

Характер оцінно-контрольних дій визначається ще й наявністю або відсутністю мовленнєвого зразка. Якщо дитина чує правильний зразок розповіді або їй поставлено конкретні вимоги щодо того, що має бути у розповіді, вона простіше порівнює те, що було «задано», з тим, що «вийшло», і здійснює таким чином констатувальний і коригувальний контроль. Відсутність мовленнєвого зразка дій унеможлиблює порівняння. І оскільки дитина сама ще неточно засвоїла правильні граматичні форми, вона не помічає припущених помилок і неадекватно оцінює результат мовленнєвої діяльності.

Отож, оцінно-контрольні дії у навчально-мовленнєвій діяльності передбачають усвідомлене регулювання дітьми власних висловлювань з метою запобігання мовленнєвим помилкам, їх констатації

та виправлення, а також відповідність мовлення дошкільників до запропонованого (або складеного самостійно) плану, вимоги, зразка, норм вимови тощо [5].

З метою ефективного формування оцінно-контрольних дій старших дошкільників у навчально-мовленнєвій діяльності нами апробовано методику їх поетапного формування, запроповану А. Богуш та Н. Гавриш. Основний акцент робився на тому, щоб навчити дітей самостійно складати план розповіді й оцінювати її відповідно до складеного плану.

Так, на I етапі ми навчали дітей орієнтовного контролю, демонструючи мовленнєвий зразок (наприклад, правильної артикуляції й вимови певного звука; побудови речення, розповіді: описової, сюжетної, розповіді-повідомлення, міркування, пояснення тощо) і правильний спосіб виконання необхідних дій. Старшим дошкільникам доступний звуковий аналіз слів і речень за зразком вихователя (скажімо, визначати кількість звуків у слові, слів у реченні, узгоджувати їх за допомогою схеми тощо); складання зв'язних висловлювань за планом вихователя, порівняння власного мовлення із запропонованим зразком [4, 616].

Упродовж II етапу діти опановували зовнішні дії контролю й оцінювання за допомогою схем і фішок. Для цього ми використовували спеціальні дидактичні ігри, що передбачали навмисне допущення помилок у мовленні нейтрального персонажа – Незнайка (ігри на зразок «Допоможемо Незнайку») [7, 13 – 14].

Наприклад, ми розповідали дошкільникам, що до їхньої групи звернувся Незнайко із проханням допомоги йому. Він хотів познайомитися з новими дітьми в його дворі, але ті почали сміятися над ним, адже він так неправильно формулював свої бажання. Хлопчик дуже засмутився. І ось тепер він щиро просить, аби діти навчили його правильно вимовляти всі слова. Ми повторювали Незнайкові фрази, а діти виправляли їх за допомогою фішок: синя фішка – правильна форма слова, червона – неправильна.

Незнайкові за чергою показували відповідні картинки і пропонували скласти речення (просте поширене, складносурядне, складнопідрядне, із прямою мовою). Дошкільники також одержували аналогічні картинки зі схемами та фішки. Вони складали речення, визначаючи кількість і порядок слів у них за допомогою синіх фішок. Після цього пропонувалось Незнайку утворити речення. Спочатку ми навмисно допускали одну помилку, а діти мали покласти у клітинку, що позначає це слово у схемі, червону фішку, запам'ятати помилку і згодом виправити її. Поступово кількість помилок збільшувалася.

Аналогічна робота проводилася і на засвоєння правильного порядку слів у реченні і сприймання дітьми зв'язного тексту за опорними словами. Наприклад, Незнайку пропонувалось скласти розповідь, використовуючи п'ять запропонованих слів (літо, сонце, річка, ліс, діти), а дошкільникам – оцінити почуте фішками: якщо мовлення правильне – дитина обирає синю фішку; а якщо з помилками – червону. Також діти визначали, чи всі опорні слова використав Незнайко у своїй розповіді [6, 88–89].

Протягом III етапу формування оцінно-контрольних дій схеми й фішки замінялися промовлянням виявлених помилок уголос з одночасним фіксуванням їх олівцем (паличками) на смужці паперу.

Так, ми повідомляли, що у Незнайка важлива подія – він іде до першого класу – і просить дітей перевірити, чи готовий він до школи, чи правильно розмовляє. Дошкільникам пропонувалось приготувати в подарунок для Незнайка ранець і всі необхідні шкільні приладдя. (Розроблявся текст мовленнєвого коригувального завдання, зміст якого охоплював фонетичну, лексичну й граматичну правильність мовлення. У кожному такому завданні допускалась помилка, яку дітям потрібно було помітити (почути) і виправити).

Ми зверталися до Незнайка із запитаннями, а вихованці уважно слухали його відповіді і як тільки почули неправильне слово або іншу помилку в мовленні, одразу фіксували «сигнал небезпеки» на папері. Потім давалось завдання проаналізувати мовленнєві недоліки й виправити їх. Надалі дії дітей обмежувалися тільки промовлянням помилок уголос.

IV етап передбачав формування оцінно-контрольних дій упродовж сприймання зв'язного мовлення. Зовнішні опори (схеми, картинки, фішки) замінялися на план. Спочатку він пропонувався дітям у готовому вигляді. Саме за ним дошкільники складали власну розповідь і співвідносили її із запропонованим планом. Поступово ми навчали дітей самостійно складати план розповіді за сюжетною картиною, казкою, оповіданням із подальшим їх переказом, а також будувати мовлення на основі власного досвіду (колективного чи індивідуального) й оцінювати результати такої діяльності відповідно до наявного плану [4, 617].

Зазначимо, що необхідною умовою навчання дітей розповідання за самостійно складеним планом була систематична цілеспрямована робота над формуванням у них умінь цілісно сприймати зміст картини (художнього твору), виокремлювати головне за допомогою запитань вихователя, поділяти картину (текст) на змістові, логічно завершені частини, встановлювати зв'язки в зображених ситуаціях, поєднувати змістові частини висловлювання, зберігаючи при цьому структуру тексту.

Працюючи над планом і подальшою розповіддю діти постійно здійснювали внутрішній самоконтроль. Перед ними ставилися певні вимоги щодо підсумкового оцінювання власної мовленнєвої діяльності, а саме:

– відповідність складеної розповіді плану (оцінні еталони: послідовність і точність викладу, змістовність мовленнєвих висловлювань);

– наявність фонетичних помилок (оцінні еталони: правильна звуковимова, відсутність перестановки звуків і складів, правильний наголос);

– наявність граматичних помилок (оцінні еталони: правильний порядок слів у реченні, їх узгодження у структурі речення) [4, 618].

Дітям давалася відповідна інструкція із самоконтролю й самооцінки в мовленнєвій діяльності, що включає такі пункти: 1) розповідати за планом, без помилок; 2) перевіряти себе під час викладу думок і своєчасно виправляти мовленнєві помилки; 3) зіставляти складену розповідь із запропонованими вимогами, зразком, планом тощо; 4) адекватно оцінювати власну розповідь, а також аргументувати цю оцінку.

Зауважимо, що власне на IV-ому етапі дії контролю та оцінювання (послідовність і точність викладу, виправлення помилок, планування розповіді тощо) повністю переходять у внутрішній план, що сприяє формуванню у дітей адекватних оцінно-контрольних дій у сфері мовленнєвої діяльності, критеріями яких постають констатування, коригування та пояснення мовленнєвих помилок.

Як результат, старші дошкільники почали критичніше ставитися до власного мовлення, навчилися контролювати мовленнєві висловлювання, своєчасно помічати допущені мовленнєві помилки, правильно пояснювати і виправляти їх, використовуючи при цьому дії взаємо- і самоконтролю.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що у старшому дошкільному віці діти оволодівають правильною вимовою всіх звуків рідної мови, а це, зі свого боку, прискорює засвоєння дій оцінки і контролю у фонетичній сфері; усе повніше відображають у мовленні позитивну динаміку кількісних і якісних змін; удосконалюють його граматичну правильність. Саме у старших дошкільників розвивається інтелектуальна функція мовлення, що є основою формування прогнозувальних і попереджувальних контрольних дій.

На нашу думку, ефективність формування оцінно-контрольних дій старших дошкільників у навчально-мовленнєвій діяльності забезпечується реалізацією таких організаційно-педагогічних умов, як: включення дітей до створених спеціально мовленнєвих ситуацій, що передбачають поетапне вироблення необхідних навичок; засвоєння відповідного мовленнєвого зразка, системи вимог до процесу й результату мовленнєвого висловлювання; опанування зіставного аналізу власного висловлювання із заданим оцінним еталоном; перенесення засвоєних дій оцінки і контролю на власне мовлення.

Вважаємо, що формування у дітей старшого дошкільного віку усвідомленого ставлення до мовлення, елементів його адекватної оцінки й контролю є актуальним завданням, розв'язання якого уможливить наступність двох початкових ланок освіти – закладу дошкільної освіти й початкової школи.

References

1. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років : монографія. 2-ге вид. Київ : Слово, 2010. 374 с.
Bohush, A. M. (2010). *Movlennievyy rozvytok ditei vid narodzhennia do 7 rokiv : monohrafiia* [Speech development of children from birth to 7 years : monograph]. Kyiv, Ukraine.
2. Богуш А. М. Специфіка спрямованих оцінно-контрольних дій у дітей дошкільного віку в навчально-мовленнєвій діяльності. *Науковий вісник ПНПУ імені К. Д. Ушинського. Педагогічні науки*. Одеса: ПНПУ ім. К.Д. Ушинського. 2005. Вип. 3–4. С. 8–14.
Bohush, A. M. (2005). *Spetsyfika spriamovanykh otsinno-kontrolnykh dii u ditei doshkilnoho viku v navchalno-movlennievii diialnosti* [Specificity of evaluation and control actions of preschool children in educational speech activity]. *Naukovyi visnyk PNPV im. K.D. Ushynskoho. Pedagogichni nauky – Scientific bulletin K.D. Ushynskiy SUNPU. Pedagogical sciences*. 3–4, 8–14.
3. Богуш А. М. Місце оцінки на заняттях з розвитку мови. *Дошкільна педагогіка і психологія*. 1973. Вип. 7. С. 3–11.
Bohush, A. M. (1973). *Mistse otsinky na zaniattiakh z rozvytku movy* [Place of assessment in language development classes]. *Doshkilna pedahohika i psykholohiia. – Preschool pedagogy and psychology*. 7, 3–11.
4. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах / за ред. А.М. Богуш. 2-ге вид., допов. Київ: Слово, 2011. 704 с.
Bohush, A.M. & Havrysh, N.V. (2011). *Doshkilna linhvodydaktyka : teoriia i metodyka navchannia ditei ridnoi movy v doshkilnykh navchalnykh zakladakh* [Preschool linguodidactics: theory and methods of education of mother language in pre-school institutions]. Kyiv, Ukraine.
5. Монке О. С. А. М. Богуш про місце оцінки і оцінних суджень у мовленнєвому розвитку дітей. *Дошкільна освіта*. 2004. № 4. С. 43–46.
Monke, O. S. (2004). *A. M. Bohush pro mistse otsinky i otsinnykh sudzhen u movlennievomu rozvytku ditei* [A.M. Bogush about the place of evaluation and judgment in speech development of children]. *Doshkilna osvita – Preschool education*. 4, 43–46.

6. Паласевич І. Дошкільна лінгводидактика: методичні матеріали до самостійної роботи студентів. Дрогобич: РВВ ДДПУ імені І. Франка, 2018. 148 с.
Palasevych, I. (2018). Doshkilna linhvodydaktyka : metodychni materialy do samostiinoi roboty studentiv [Preschool linguodidactics : methodological materials to independent work of students]. Drohobych, Ukraine.
7. Савінова Н. В. Коригування мовлення дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2005. 21 с.
Savinova, N. V. (2005). Koryhuvannya movlennia ditei starshoho doshkilnoho viku v ihrovii diialnosti : avtoref. dys... kand. ped. nauk [Adjustment of speech of older preschool children in play activity]. *Abstract of Candidate's thesis*. Odessa.

Palasevych I.

ORCID 0000-0003-0596-6835

*Ph.D. of Pedagogical Sciences, Associate Professor
of the Department of General Pedagogy and Preschool Education,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Ukraine) E-mail: ipalasevich@gmail.com*

THE PECULIARITIES OF FORMATION OF EVALUATION AND CONTROL ACTIONS IN EDUCATIONAL SPEECH ACTIVITY OF SENIOR PRESCHOOLERS

The article reveals the essence of evaluation and control actions in educational speech activity providing conscious regulation of their own statements in order to prevent speech errors their findings, corrections, and compliance their speech to literary norms (phonetic, lexical, grammar, etc.); the step-by-step formation of evaluation and control actions is analyzed in educational speech activity; it is emphasise the importance of systematic development of control and evaluation skills that help to prepare children to school, develop proper and clean speech.

Article's purpose. *Justification of organizational and pedagogical conditions in formation of evaluation and control actions in educational speech activity of senior preschoolers.*

Methodology. *Analysis and synthesis, systematization and generalization of theoretical and methodological data presented in the scientific literature.*

Scientific novelty. *The article focuses on the formation features of evaluation and control actions of senior preschoolers in educational speech activity, organizational and pedagogical conditions are substantiated in effective flow of these processes in conditions of educational institutions.*

Conclusions. *It is proved that children have potential opportunities for mastering the main components of the teaching and learning activities by the action of evaluation and control. In preschool age children master the correct pronunciation of all sounds accelerates the assimilation of assessment and control actions in the phonetic sphere; it is reflect the positive dynamics of quantitative and qualitative change in speech; improve its grammatical correctness, striving for accuracy the use of grammatical forms, which is particularly manifest in the critical attitudes to speech (one's and other's).*

The intellectual function of speech is developed that is the basis for the formation of predictive and preventive control actions. Formation in children of conscious attitude to the language, elements of its adequate assessment and control is relevant task that can be solved by the succession of two initial links education – institutions of pre-school education and elementary school.

Keywords: *older children, speech development, evaluation and control actions, educational speech activity.*

Стаття надійшла до редакції 16.04.2020

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **О. В. Невмержицька**